

פרק ל"ז

בפרק לז אנו עוסקים בבני יעקב והקורות אותם לאחר ישובם בארץ. זוהי תחילתה הקשה של פרשת מכירת יוסף וגלגוליו למצרים. ביחידה נעסוק בחלומות יוסף, ובשליחותו לאחיו במהלכה הוא נמכר ומובל למצרים.

פרק לז פותח את החלק האחרון של ספר בראשית, העוסק בתולדות משפחתו של יעקב אבינו. עד עתה הציגה התורה במקביל, גם את תולדות צאצאי האבות שאינם שייכים לעם ישראל (בני ישמעאל, אלופי עשו) מכאן ואילך מתמקדת התורה **רק בבני יעקב**, שנים-עשר שבטי י-ה.

א וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן :
 ב אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן-שִׁבְעָה-עָשָׂר שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אָחִיו בְּצָאֵן וְהוּא נָעַר אֶת-בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה נָשִׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם :
 ג וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בָּנָיו כִּי-בֶן-זָקְנִים הוּא לוֹ וַעֲשֵׂה לוֹ כְּתֻנֹּת פָּסִים :
 ד וַיִּרְאוּ אָחִיו כִּי-אֶהָב אֶתוֹ אֶהָב אֲבִיהֶם מִכָּל-אָחִיו וַיִּשְׁנְאוּ אוֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם :
 ה וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחִיו וַיּוֹסֶפּוּ עוֹד שָׁנָא אוֹתוֹ :
 ו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי :
 ז וְהִנֵּה אֲנִי חֹמֶת מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֶלְמָתִי וְגַם-נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְבְּיָנָה אֶלְמָתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינּוּ לְאֶלְמָתִי :
 ח וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמִּלֵּךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיּוֹסֶפּוּ עוֹד שָׁנָא אוֹתוֹ עַל-חֲלֻמְתּוֹ וְעַל-דִּבְרָיו :
 ט וַיַּחֲלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיִּסְפֹּר אוֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֻמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי :
 י וַיִּסְפֹּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחִיו וַיַּגֵּד-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הִבּוֹא נִבּוֹא אֲנִי וְאִמִּי וְאֶחָיִךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה :
 יא וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אָחִיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדָּבָר:

פסוקים ב-ד: הקשר בין יעקב ליוסף ובין האחים ליוסף:

מה היו היחסים בין יוסף לאחיו?

רש"י

- והוא נער** - שהיה עושה מעשה נערות, מתקן בשערו ממשמש בעיניו, כדי שיהיה נראה יפה:
- את בני בלהה** - כלומר ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו (בני לאה) מבזין אותן והוא מקרבן:
- את דבתם רעה** - כל רעה שהיה רואה **באחיו בני לאה** היה מגיד לאביו. שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות. ובשלשתן לקה.
- 1. על אבר מן החי** (לעיל פסוק לא) "וישחטו שעיר עזים במכירתו", ולא אכלוהו חי.
- 2. ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים**, (תהילים קה, ז) "לעבד נמכר יוסף".
- 3. ועל העריות** שספר עליהם, (להלן לט, ז) "ותשא אשת אדוניו" וגו'.
- דבתם - כל לשון דבה** כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר..

מדוע אהב יעקב את יוסף מכל בניו?

רש"י:

בן זקנים - שנולד לו לעת זקנתו
ואונקלוס תרגם "בר חכים הוא ליה" - כל מה שלמד משם ועבר מסר לו.
ד"א שהיה זיו איקונין (מראה פנים) שלו דומה לו.

רמב"ן:

ואיננו נכון בעיני, כי הכתוב אמר שאהב את יוסף מכל בניו בעבור שהוא בן זקנים, וגם כל בניו נולדו לו בזקוניו, והנה יששכר חבולון אינם גדולים מיוסף רק כשנה או שנתיים:
והנראה בעיני כי מנהג הזקנים שייקחו אחד מבניהם הקטנים להיות עמו לשרתו, והוא נשען על ידו תמיד לא ייפרד ממנו, והוא נקרא לו בן זקוניו בעבור שישירתו לזקוניו, והנה לקח יעקב את יוסף לדבר הזה והיה עמו תמיד, ועל כן לא ילך עם הצאן ברעותם במקום רחוק:

היחס המיוחד של יעקב ליוסף העצים את קנאת האחים, ומכאן הסיקו חז"ל מסקנה חשובה:

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשה פד:

ועשה לו כתנת פסים. ריש לקיש אמר בשם ר' אלעזר בן עזריה: **צריך אדם שלא לשנות בין בניו**. שעל ידי כתנת פסים שעשה אבינו יעקב ליוסף" וישנאו אותו" וגו'.

חלומותיו של יוסף ו-יא

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתִּי .
 ז וְהִנֵּה אֲנִי חֹנֵן מְאֹלָמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה
 וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמְתִי וְגַם-נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְבֶּינָה אֲלֵמְתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוּיִן לְאֲלֵמְתִי .
 ח וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם-מְשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ
 וַיֹּסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל-חֲלֹמְתּוֹ וְעַל-דְּבָרָיו .
 ט וַיִּחְלֹם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאָחִיו
 וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֹמְתִי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הִשְׁמַשׁ וְהִירָם וְאֶחָד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי .
 י וַיְסַפֵּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחִיו
 וַיַּגֵּר-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתָּ
 הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאֶמְדָּךְ וְאֶחֶיד לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֲרָצָה .
 יא וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אָחִיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדָּבָר:

מה הייתה תגובת יעקב לחלומות יוסף (בפסוקים י-יא)?

רש"י:

[י'-י"א] **ויגער בו** - לפי שהיה מטיל שנאה עליו
הבוא נבוא - והלא אמך כבר מתה, והוא (יעקב) לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלהה שגידלתו כאמו (ב"ר).
 ורבותינו למדו: מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים.
 ויעקב נתכוון (על ידי הגערה) להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו 'הבוא נבוא' וגו', כשם שאי אפשר באמך כך השאר הוא בטל (ב"ר).
שמר את הדבר - היה ממתין ומצפה מתי יבא וכן "שומר אמונים" (ישעיהו כו, ב), וכן "לא תשמור על חטאתי" (איוב יד, טז) לא תמתין.